

Men weet, hoe het Bavinck-Comité het plan heeft opgevat, om, indien de giften daartoe in staat stellen, de bibliotheek van prof. Bavinck aan te kopen voor de Vrije Universiteit.

Schrijver dezes, die met den inhoud van deze bibliotheek eensgezins op de hoogte is, kan er niet genoeg op aandringen deze gelegenheid toch niet te laten voorbijgaan.

Bavincks boekerij omvat o.m. een kostelijke verzameling psychologische literatuur.

Ik twijfel eraan, of men ergens in ons land zoo'n schat bij elkander vindt.

Zou het niet jammer zijn, als die bij verkoop versnipperd werd?

Dat ieder dan zijn bijk van dankbaarheid voor Bavincks werk zende aan den penningmeester van het Bavinck-comité, den heer J. H. Kok te Kampen.

Voor de gelden zal allereerst een eenvoudig grafteek worden opgericht.

Maar er wordt op gerekend, dat de giften mild genoeg zullen toestroomen om Bavincks bibliotheek ten profijte te stellen van heel ons volk, door haar aan de Vrije Universiteit ten geschenke aan te bieden.

Als latere termijn heeft het comité gesteld: 16. December. HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Economie naar christelijke belijdenis.

IV.

De aarde is des Heeren.

Er is geen autonome economie.

„Als God de Schepper is, als alles van Hem is, als stof en kracht zoo zijn als Hij ze gewild heeft, en de mensch met zijn geest afspiegeling van Hem is, dan ligt het voor de hand, dat de mensch gelijk in alle andere opzichten, zoo ook op het stuk der economie niet anders kan zijn dan Gods rentmeester, en zich dus ter zake van het economisch leven te houden heeft aan de bevelen Gods.“

Met deze stelling van Dr. Nederbragt zal ieder, die voor zijn levens- en wereldbeschouwing Gods Woord als fundament aanvaardt, het van harte eens zijn. Ook op het terrein der economie kunnen wij de autonomie, hoe vroem die ook verdedigd worde, niet aanvaarden, maar hebben wij ons te buigen voor Hem, Die krachtens Zijn schepping, aller dingen Souverein is, en het zeggenschap heeft ook over de verhouding, waarin de mensch Zijn rentmeester, staat tegenover het stoffelijk goed.

De aarde is des Heeren.

Over die aarde heeft Hij te beschikken.

En Hij geeft den regel aan, waarnaar wij op deze aarde en met de aardse dingen moeten leven, en een christelijke economie heeft, al zal ze hierna de sociale ethiek raken, op te sporen, welke die regelen Gods zijn.

Hoe kennen wij dien wil des Heeren?

Dr. Nederbragt wijst vier wegen aan, waarin die wil Gods is te onderkennen, en wel ten eerste in de wet der tien geboden, en in de duidelijke klare uitspraken der Heilige Schrift. In de tweede plaats noemt hij de beginselen, die in Gods Woord verschoelen liggen, en er door onderzoek en studie uit moeten worden opgediept. Ten derde moet gerekend worden met de leiding Gods in de historie, en eindelijk openbaart zich de wil des Heeren in de natuur der dingen, die soms duidelijk waarneembaar, soms ook meer verborgen is. Nu zal ik op al deze vier punten niet in den breede ingaan, maar wil ik een enkel woord wijden aan den tweeden weg, dien Dr. N. aanwijst, n.l. den weg der beginselen, die in Gods Woord verschoelen liggen.

Daarbij maakt hij een m.i. juiste onderscheiding. Hij noemt die beginselen immers afzonderlijk, naast en volgende op de absolute geboden, waarmee de Heilige Schrift tot ons komt, en het verheugt me, dat hij dit verschil accentueert. Zoo licht toch worden die beide verward. Velen vermengen altoos weer de klare, duidelijke uitspraken van het Woord Gods, die aan geen twijfel onderhevig zijn, en geen tegenspraak toelaten, met de afgeleide en secundaire principes, die opgedolven en aan het licht moeten gebracht worden, maar waarover verschil van inzicht niet uitgesloten is. En die vermenging kan verkeerde gevolgen hebben. Hiervan kan voortvloeien, dat degene, die op de Schriftgegevens een anderen kijk heeft, verketterd en als onbelydend wordt veroordeeld, en... dat men tot een absoluut beginsel verheft, wat slechts op een tweede of derde plaats recht heeft.

Daarom onderscheidt Dr. N. zeer juist.

Eerst krijgen we den duidelijk-uitgesproken wil Gods.

Daarvoor bukt elk, die dien God als zijn God erkent.

Maar dan volgen de meer afgeleide beginselen, en „deze zijn het, die redelijker wijs tot veel verschil „van meening aanleiding kunnen geven, als men

„er de praktische toepassing van zoeken wil met „betrekking tot verschillende systemen. Deze ook „zijn het, die aanleiding hebben gegeven tot de „juiste uitspraak, dat Gods Woord geen economisch „handboek is. Naast de duidelijke en onveranderlijke „wet, die de fundamenteelen der samenleving be- „heerscht, geeft Gods Woord geen voorschriften, „die het leven in een keurslijf wringen, maar laat „het allerhande systemen toe, mits maar recht en „gerechtigheid geschiede. Denk maar weer aan pri- „vaat en gemeenschappelijk bezit; beide zijn toe- „laatbaar, maar, wat de historie bringe of de „samenleving kiese: „gij zult niet stelen“. Denk „ook aan het individuele loon en gezinsloon; beide „alweer zijn toelaatbaar, maar wie het loon van den „arbeider verkort staat schuldig. Zou men hierbij „ook niet mogen denken aan gedwongen en vrijen „arbeid? Beide zijn m.i. toelaatbaar, mits het heer- „schen eener- en het dienen anderzijds beheerscht „worde door rechtvaardigheid en plichtsbetrachting. „Ten aanzien van deze en zoovele andere quaesties „vindt men in Gods Woord geen beslissende uit- „spraak voor wat de keuze van het stelsel betreft, „maar laat het de mogelijkheid open om naar „gelang van tijds- en andere omstandigheden het „eene of het andere stelsel toe te passen.“

Men houde mij dit lange citaat ten goede.

Ik schreef deze regels af, omdat ik me met deze opvatting van Dr. N. ontfrent het Schriftgezag in sociale vragen van harte kan vereenigen, en garme zijn waarschuwing wil onderschrijven om niet te veel uit den Bijbel af te leiden. We moeten, bij het kiezen van een bepaald stelsel, met een beroep op de Heilige Schrift zeer voorzichtig zijn, en ik ben blij, dat een man als Dr. N., die toch niet van onbelydend radicalisme kan beschuldigd worden, de heiligheid der Schrift op zulk een duidelijke wijze verdedigt. Met name vestig ik de aandacht op hetgeen hij zegt over privaat en communaal bezit. Het een kan tegenover het ander nimmer met welken tekst ook uitgespeeld worden, en de Schrift doet geen uitspraak, want beide, en het private en het communale zijn tot het heil Gods te herleiden, en in een onzondige maatschappij kan er van disharmonie en conflicten tusschen deze twee geen sprake zijn.

De Schrift is dus geen economisch handboek.

Zij biedt geen economische systemen.

Maar daarom verbaast het mij, dat Dr. N. die op de eene bladzijde zulke juiste dingen zegt, vier bladzijden vroeger zelf zich aan het euvel schuldig maakt, waartegen hij in zijn omschrijving van de secundaire beginselen waarschuwt. Daar toch heeft hij het over de waarde, en betoogt, dat „de on- „juiste theorie, volgens welke iets alleen wat waard „is als de mensch het weet te gebruiken, — en „dus niets meer waard is als de mensch het wei- „gert te gebruiken —, heeft geleid tot rampzalige „geldtheorieën, die culmineeren in een beweerde „„Entthronung des Goldes“. Deze ontrooning van „het goud is een ontkenning van de objectieve „waarde van het goud, een loochening van Gods „scheppingsdaad. Praktisch wreekt zij zich steeds, „maar ook zuiver principiëel kan de Christen haar „niet aanvaarden.“

Later werkt Dr. N. deze gedachte nader uit.

Wanneer hij in het derde deel het Verkeer bespreekt, wijdt hij ook een hoofdstuk aan het verkeerhulpmiddel geld, en betoogt ook daar, dat de qualiteiten van het goud en zilver, waardoor deze metalen als verkeerhulpmiddel kunnen dienen, niet berusten op eenigerlei fictie van den mensch, maar op een scheppingsdaad Gods. „Het „wil mij voorkomen, zegt Dr. N., „dat deze wereld „door God geschapen is teleologisch, en dat God „het goud en zilver voorbeschikt heeft om den „mensch te dienen als wat hij nu geld noemt.“ En verder: „de economische goederen, waarop het geld- „wezen vooral stouwen moet, zijn de edele metalen, „met name zilver en goud, waarvan het laatste „nog meer den voorrang heeft boven het eerste. „De betekenis van het edel metaal als grondslag „van het geldwezen schuilt niet alleen in de actie „der menschen, maar allereerst, principiëel, in de „scheppingsdaad Gods, die ook ten opzichte van „het edel metaal, teleologisch van aard is, en eerst „in de tweede plaats in de actie des menschen, die „wellicht zonder Gods scheppingsdaad te erkennen, „het resultaat van die daad ziet en exploiteert. „„Entthronung des Goldes“ is in verband daarmee „in het wezen der zaak in economischen zin revo- „lutionair: economisch, althans met betrekking tot „het geldwezen, moet het edel metaal ten troon „zitten. Dit is niet in strijd met de christelijke „levensbeschouwing, aangezien de Christus zich „nimmer tegen het geld als zodanig verzet heeft, „maar het geld ook zelf heeft gebruikt, en het

„geheel in overeenstemming met de christelijke leer „is, dat hetgeen men doet goed en doeltreffend „moet doen“ (blz. 247—253).

Dr. N. zegt hier krasse dingen.

Zijn betoog komt toch hier op neer, dat met de scheppingsdaad Gods, en dus uit hetgeen de Schrift ons omtrent die schepping leert, noodzakelijkerwijs voortvloeit, dat, in betrekking tot het geldwezen, het edel metaal en met name het goud op den troon zit, en dat ieder, die aan deze koninklijke heerschappij een einde wil maken, revolutionair tegen Gods scheppingsdaad, en dus tegen de ordinaantien van de Heilige Schrift ingaat.

Nu zal ik over de geldtheorieën niet spreken.

Men verwachtte van mij niet, dat ik, naar aanleiding van Dr. N.'s beweringen, mij aan een beschouwing waagde over de verhouding van geld en munt, of met hem van gedachten wissel over monometallisme of bimetalisme. Over deze zuiver-economische quaesties van den enkelen of dubbelsten geldstandaard zwijg ik liever, doch wel wil ik iets zeggen over de krasse verdediging van het goud als standaardmetaal op grond van de openbaring Gods.

Dat gaat mij wel wat al te ver.

Het is best-mogelijk, dat uit praktische of technisch-economische of algemeen-sociale overwegingen de ontrooning van het goud moet tegengegaan worden, doch dat ook hierin de Schrift ons den weg zou wijzen, en we in deze quaestie niet een scheppingsordinantie Gods te doen zouden hebben, lijkt mij op „principiën-macherei“, die een niet te onderschatten gevaarlijken kant heeft. Ik ontken alerminst, dat de qualiteiten, welke het goud en zilver geschikt maken om als verkeerhulpmiddel te dienen, van God zijn, en ik stem gaarne toe, dat die hoedanigheid, welke het goud tot standaardmetaal verheven heeft, door den Schepper in dit schepsel gelegd is, maar ik ontken, dat hieruit principiëel voortvloeit, dat God wil, dat om die qualiteiten alleen het goud als geld op den troon zit.

Ligt in dit regiment de hoofdbestemming van het goud?

Heeft God met het goud nog niet een ander doel?

Zou, wanneer het goud als geld ontroond werd, daarmee aan de waardij van het goud zijn te kort gedaan, en kan die waarde niet buiten dit terrein in nog rijker schoonheid aan het licht treden? Ik vraag slechts, en hoop een volgend maal nader uiteen te zetten, waarom Dr. N. op dit punt in zijn principiëel betoog de grenzen overschrijft. Daarbij zal ik tevens gelegenheid hebben een en ander op te merken over hetgeen de bewerkte van deze economische proeve zegt over het waardebegrip, waarbij meer dan een kantteekening is te maken.

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

De Evangelisatie en de Zedelijke Verwildering.

Als gij in uw huis zit... lees dan eens het nieuwste boek van M. J. Brusse, dat onder den titel „Rotterdamsche Zedeprenten“ verscheen. Denk er over, lig er wakker door, droom er van, al ware het tot de grenzen van een nachtmerrie toe, als het maar helpt. Als het maar dringt tot bidden en drijft tot werken. Geen ambtsdrager, geen medearbeider(ster) in den evangelisatie-arbeid mag dit boek ongelezen laten, ja iedere vader en moeder, die in een groote stad woont, moet er kennis van nemen. Hier worden de ongeziene gevaren van het stadsleven onthuld, die gapen voor den argeloozen voet. Wat is in deze prenten het ontstellende? Hier wordt niet maar een zonde buurt en een zondestand voor het voetlicht gesleept, om terstond weder in vale verie van schand-schemering te verdoozen. Het is niet „het rosse leven en sterven van de Zandstraat“, dat hier geprent wordt, dat u vreemd blijft. Niet de bleke pooler noch de geverfde slet, maar menschen van gelijke beweging als wij doen ons huiveren in hun dreigenden val. Hier treedt niet als in „Boefje“, die in een salon-uitgave op geschept papier, met Japanische platen tot een prijs van f75 in de hogere kringen is geïntroduceerd, een manifestatie uit een verre, vreemde wereld u tegen, door een geheimzinnig waas aesthetisch tot in zijn vanze flarden en tot op zijn vervuld, bekrakt, gekorsd lijf toe. Neen, hier is het uw buurtjongen en het meisje, met lieve kuiltjes in de blozende koon, dat gij ziet onder de bange ban van dreigend gevaar.

Brusse begint met ons aan den buitkant der samenleving te brengen, maar telkens trekt hij de cirkel met korter straal, tot wij komen tot het middenpunt van het volksleven. Aan den verren omtrek passagieren de zeelieden, die „in ieder stadje een ander schatje“ lieven. Daar lokken de 3000 vrouwen, die van de ontucht hun beroep maken. Doch, dit is de eerste verering, niet al die drieduizend staan even ver van ons af. Sinds 1910 is onder deze publieke vrouwen een toename van jeugdigen, minderjarigen en... gehuwde vrouwen uit den lageren stand. Dichter komt hij ons, als hij ons brengt onder de fabrieksmeeisjes, de modieuze ateliermeisjes, de chique typistes,

waartoe er zich voor een nieuwe blouse, ja voor een paar zijden kousen den eerstbesten verkoopen. Dan de jeugd. De eeuw van het arme kind is de eeuw van... het straatkind, en de straat „kweekt schoffies, boefjes, diefjes, puzzeraars, zwerfers, snoepsters, scharreltjes." Kinderen van vier tot elf jaar verlokken zelfs mannen van stand en ontwikkeling met hen in plantsoen of portiek pervertiteiten te plegen. Kinderen van... 12, 13 en 15 jaar moeten voor venerische ziekten worden behandeld. De Rippere Jeugd, die scharrelt of reeds verloofd is, vindt men op de zanderige bouwterreinen: „waar de paren neerstrijken, dicht naast elkander als spieringen in de pan." Zoo tegen de schemering heeft het er veel van „of er de vuile wasch uitgezocht ligt." En steeds door wordt de kring nauwer getrokken. Een ontroerend verhaal wordt verteld. In een welgesteld, beschaafd gezin worden in den zak van het zevenjarig jongetje twee kwartjes gevonden. Bij ondervraging weigert de kleine de herkomst mede te deelen. Na lang beraad neemt de moeder in angstig voor gevoel de zedenpolitie in het geheim. Dan komt uit, dat het kind meermalen in een afgelegen buurt een man heel in het verhooren bezoekt. „Dat hij dan twee diepe pakhuizen doorgaat en eindelijk door een kolderluisje kruipt... en dat hij daarna dan een dubbelte of kwartje krijgt om te versnoepen." Het gevaar vlakbij! Kan de kring nog nauwer worden getrokken? Ja, het hart der samenleving zijn de moeders! Bij de geboorte van een kleine ontvangt men in de eerste plaats reeds tal van gedrukte aanbiedingen, waarin gratis raad geboden wordt hoe men ongewenscht moederschap kan voorkomen. Een net van „deskundigen" is over de stad gespreid. De woonplaats dezer dames is door de politie op de stadskwartier met een gevlagde speld aangeduid. „de spelden zijn er bij honderden, talrijker dan in een bakerkruis." Sommige zaken in „voortleedmiddelen" hadden het vorig jaar zelfs „een Kerstetelinge gemaakt van zekere instrumenten, die zij tooiden met bloeienden huls en rood zijden linten." Onlangs werd bij klaarlichten dag een dame, die met twee kindertjes reed, in het centrum der stad aangesproken door een agent in deze artikelen. Hij redeneerde breedvoerig over de bezwaren van een groot gezin, prees voortleedmiddelen aan, ja begon ze op den kinderwagen uit te stallen... Brusse schrijft:

„En niet alleen voor de gevolgen van de heimelijke liefde, maar ook in het huwelijk zoeken meer en meer getrouwde vrouwen aan deze adressen uitkomst voor haar vrees of haar onwil om opnieuw moeder te worden.

„Onbeschrijfelijk is het leed, zijn de angsten, de smarten van lichaam en geweten, de smade-

lijke vernederingen, de gewetenloze misladingen, de wroedaardigheden van onkunde en roekeloosheid, van zoo brutaal geschonden toch soms nog wel overgehouden idealisme in argeloosheid en vreezen van vernield levensgeluk, vernielde gezondheid, van dood en verderf. Want zwart genoeg kan je de gruwzaamheden niet aanduiden, die er toch schier dag op dag gebeuren op dit gebied. Ja, hoorde ik onlangs toch niet weer op het bureau van de zeden- en kinderplicht van een waarlijk gelukkig arbeidersgezin, waar de man als weduwnaar met zijn acht kinderen was achtergebleven, omdat de vrouw gevreesd had nu ook het negende kind geboren te laten worden?"

Hoe zal Rotterdam hierop reageren? Ijdel de titel van het laatste hoofdstuk uit Brusse's boek. Wij willen de vraag anders stellen: „Hoe zullen onze stadkerken hierop reageren?" Uit den aard der zaak zijn zij in het herderlijk en diaconaal werk reeds dikwijls met zulke treurige dingen in aanraking gekomen. Toch is de twijfel niet ongegrond of „onze menschen" wel veel heeser hebben van den ontzettenden ernst der zedelijke verhoudingen. Uit eigen milieu kent men meestentijds — Gode zij dank — deze dingen niet. Men leeft als in Gosen en vergeet daar zoo gemakkelijk, dat het „dikke duisternis" is in gansch Egypteland. Waken wij er toch tegen, dat kirschheid niet in domme preutsheid onttaarde. Onze predikanten en ambtsdragers moeten de gevaren weten, waaraan hunne kudde blootstaat. Juist in het waken tegen gevaren wordt het onderscheid tusschen herder en huurling openbaar. En waarlijk, er zijn ook nog andere gevaren dan de ethische theologie, de N. C. S. V. enz. om van kleinere strijdsvragen nu maar niet te reppen. Wie de kerkeraadsverlagen volgt, wordt wel eens tot den schreeuw geprikkeld: Wordt toch eens wakker, eerwaarde broeders, nu de vlammen lekken aan onzen dorpel!

Natuurlijk zal niemand den ganschen last dezer dingen op de schouders der kerk willen leggen. Er is hier een taak, die alleen door de Overheid in hare organen van politie en justitie kan worden verricht. Er zit aan deze zaak een sociaal kant: bestrijding van woningnood en werkeloosheid, verbot van de zonde-industrie en beperking van de weelde-industrie, die de lageerlijkheid eindeloos prikkelt tot eer en gezondheid de kooprijzen worden. Eindelijk is er de arbeid van middernachtzending en verpleging van gevallen, waartoe eene bijzondere scholing vereischt is en waarvoor men bijzondere inrichtingen behoeft. Maar naast en nevens al dezen arbeid kan de kerk overvloed van werk vinden. Het gaat niet aan om bij deze treurige verschijnselen enkel maar een Maranatha aan te heffen: De Heere komt! Want als de Heere komt, wil Hij Zijn volk vinden als het licht de wereld

doorstralend en als het zoet der aarde bederfwerend werkzaam. Werkzaam allereerst in den gewonen ambtelijken arbeid. Eene prediking, die geboren is uit een hart, dat krimpst van wees over den zedelijken nood. Eene catechese, die niet opgaat in de in-stampmethode, maar eene voorzichtige, soedere leiding bedoelt te geven. Een huisbezoek, waarbij niet alleen de tale Kanakins wordt gesproken. Een diaconale zorg, die voorkomt, dat men valt uit broodsgebrek. En al deze ambtelijke arbeid uitlopend in het ambt der geloovigen, naar de behoefte van onzen tijd georganiseerd in den evangelisatie-arbeid.

Wat kan de evangelisatie doch op dit gebied? Ik laat den arbeid, die tevens philanthropisch is: de gestichtsarbeid, buiten beschouwing. Daarmede wil ik niet zeggen, dat het buiten de verplichting der kerk ligt, nu de philanthropische inrichtingen gansch tekort schieten, zelf zulke asyls te openen. Maar dit zal voorloopig wel niet vervulbaar zijn. Daarom wijs ik op vier dingen, die binnen de grens van ons vermogen liggen.

1e. Men zorg voor goede lectuur. Lectuur voor atelier- en fabrieksmeisjes, voor moeders etc.

2e. Men wijde steeds meer zorg aan de jeugd, niet op houterige wijze, maar in den geest als ik in een vorig artikel aangaf. Wij mogen bidden om een engelennacht voor onze kleinen, maar in de eerste plaats moeten de ouders, onderwijzers, het personeel van de Zondagsscholen en jeugdhijnenkomsten als ongevleugelde engelen de kinderen met verstandige zorg omgeven.

3e. Naast zorg voor de jeugd, wijde men zich aan de moeders. Moeder-samenkomsten zijn kostelijk. Ik nam de tekening van Brusse over, als hij uitbeeldt hoe de vrouwen onzes volks vaak lijden in lichaam en geest. Zulk een geprangd hart is een kostelijke bodem voor het Evangeliezaad. De blijde boodschap der bevrijding is als een beker koud water voor eene vermoeide ziel. Het zou zelfs hoogst gewenscht zijn, daartoe bekwaame zusters voor dezen arbeid vrij te stellen als een tegenhanger van de zoogen. „deskundigen". Hier ligt voor de christenvrouw zulk een rijk arbeidsveld. Wanneer zal men toch zoovele kostelijke gaven, die in de gemeente leven, benutten en handopenning geven?

4e. Ik wees reeds op het plaatsgebrek in de philanthropische inrichtingen. Tot voor drie jaren vielen tal van onwetige kinderen in de handen van zoogenaamde „engeltjesmaaksters", die ze wel uit de wereld hielpen. En in 2 maanden tijds moest de Rotterdamse zedenpolitie 95 jonge meisjes in het zondeleven laten terugvallen, die kans op redding boden, indien maar ergens plaats voor hen was geweest. Inrichtingen bouwen is duur. Maar

Kuyper opgesteld, werd uiteengezet, waarom tot deze geheel onwettige acte geen medewerking kon worden verleend.

De spanning nam hierdoor natuurlijk toe, en met belangstelling wachtten velen den afloop af. Het gevaar toch was niet denkbeeldig, dat, terwijl de moderne Dr. Zaalberg in Den Haag gehandhaafd werd, de orthodoxe Dr. Kuyper te Utrecht, als de eenige predikant die voor het voorstel van den kerkeraad had gestemd, zou worden afgezet.

Bij de kerkvisitatie echter, die in 1869 te Utrecht gehouden werd, was de houding aldus: Er waren verschillende gevoelens, die hoofdzakelijk tot vierdelei resultaat leidden. Vele leden, onder welke drie predikanten, verlegenvoordigden het standpunt vóór 2 jaren door den kerkeraad ingenomen, van te antwoorden op alle vragen, uitgenomen wat de belijdenis aangaat. Eenige anderen met één predikant legden zich neer bij de antwoorden, die de kerkeraad wilde geven, maar met reserve ten opzichte van de belijdenis. Een aantal anderen, waarbij de overige predikanten, hebben evenals zij vroeger gewoon waren, nu ook op alle vragen geantwoord. En eindelijk was er één lid, die in 't geheel niets geantwoord wilde hebben.

In de Synodale Handelingen van 1869 vinden we slechts een kort verslag van het gebeurde in Utrecht. Aan het slot daarvan lezen wij: „Doch wij eindigen, na hier nog te hebben bijgevoegd, dat uit de later ingekomen verslagen van het Kerkbestuur van Utrecht blijkt, dat te Utrecht de vragen gedaan bij de persoonlijke of schriftelijke kerkvisitatie beantwoord waren, en wij de uitdrukkelijke verklaring van genoemd Kerkbestuur vinden, dat de kerkeraad van Utrecht op den weg van gehoorzaamheid aan de kerkelijke verordeningen was teruggekeerd, en dat het nu meende het gebeurde des voorgaanden jaars te mogen en te moeten voorbijzien."

Intusschen vond de Synode een uitweg tot oplossing van de gerezen moeilijkheden, door met den aanvang van het volgende jaar de bepaling in werking te doen treden, dat de schriftelijke kerkvisitatie voortaan slechts zou strekken tot het verkrijgen van statistieke opgaven, en dat bij de persoonlijke kerkvisitatie dan alleen een onderzoek naar belijdenis en wandel zou worden ingesteld, wanneer het verlangen daarnaar door een der kerkeraadsleden zou zijn te kennen gegeven.

Zoo liep deze beweging dood, en dat te meer, toen Dr. Kuyper, de ziel der beweging, in 1870 het beroep aannam naar Amsterdam.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

X.

De teering was dus geworpen. Buiten staat om de logische juistheid van Utrechts opmerking te ontnemen, herustte de Synode stilzwijgend in het verzet van den kerkeraad, en gaf daarmee het verbindend gezag van haar reglement op kerkvisitatie prijs.

Voor Utrechts kerkeraad werd dit gewichtig resultaat eerst officieel bekend, toen hem ook in het jaar 1868 op gewone wijze en zonder eenige aanmerking nieuwe tabellen ter invulling werden toegezonden.

De vraag ontstond nu voor den kerkeraad, welke gedragslijn hij thans te volgen had? Naar de wet „de vragen der kerkvisitatie beantwoorden overeenkomstig het reglement", kon hij thans evenmin als ten vorigen jare, want zijn bezwaar: „de houding der Synode" had er gewonnen dan verloren in wicht.

Maar hoe dan? Kon hij doen, wat hij ten vorigen jare nog deed: — de overige vragen beantwoorden en in de kolom voor de hoofdvraag zijn verklaring herhalen? Onmogelijk, zoo hij zijn waardigheid niet wilde prijsgeven. Immers, de stand van zaken was juist door het gebeurde van het vorig jaar geheel veranderd. Toen legde men die verklaring juist af, om de Synode hare zijds tot verklaring te dwingen. Toen leefde men nog onder de volle verbindbaarheid van het reglement, en kwam in verzet op eigen risico en perikel. Toen wilde men de leugen uit de kerkvisitatie nog wegnemen, door de Synode tot het houden van werkelijke visitatie te nopen. Thans echter was alles anders geworden. De Synode had zich door haar houding verklaard. De verbindbaarheid van het reglement was door haar prijsgegeven. Tot werkelijke kerkvisitatie had zij gebood niet te kunnen komen.

Accepteerde de kerkeraad nu toch de zoogenaamde kerkvisitatie, dan zou hij mede schuldig zijn geworden aan het kennelijk streven der Synode, om aan de kerkvisitatie haar geestelijk karakter te ontnemen, en met den titel van kerkvisitatie te versieren, wat naar het eenparig getuigenis der geschiedenis en de eigen vroegere verklaringen der Synode geen kerkvisitatie was.

Op voorstel van zijn jongsten predikant, Dr. A. Kuyper (al de overige predikanten stemden tegen) besloot de kerkeraad dan ook op 15 April 1868 om de vragen, in de tabellen vervat, onbeantwoord te laten, „omdat deze vragen hem gedaan worden namens een Synode, met wier tegenwoordige waardigheidsbekleeders de kerkeraad geen gemeenschap des geloofs en der belijdenis heeft."

En hiernede zou de geheele zaak der kerkvisitatie ten einde zijn gelopen, zoo niet het Classikaal Bestuur, bij schrijven van 3 Juni 1868, onder bedreiging met tuchtmiddelen en onder waarschuwing voor de bedreigende gevolgen van zijn stap, den kerkeraad alsnog verzocht had de blanco teruggezonden tabellen te willen invullen. Maar de kerkeraad volhardde bij zijn weigering in een door Dr. Kuyper ontworpen gemotiveerde opgave van de redenen, die tot het nemen van dat besluit hadden geleid. Als hoofdrede werd opgegeven, dat de Synode zelve aan haar kerkvisitatie elk karakter van een ernstig-gemeend onderzoek ontnomen had. De dusgenaamde kerkvisitatie als zodanig afwijzende, verklaarde de kerkeraad zich echter bereid alle gewenschte inlichtingen van statistischen en administratieven aard te willen geven, mits niet onder den vorm van kerkvisitatie.

Het Classikaal Bestuur, den kerkeraad wijzende op de gevolgen van een blijvend verzet, vermaande hem nu „deroest van het Kerkgenootschap niet in gevaar te brengen". Waarop de kerkeraad antwoordde: „dat hier alles afhangt van de vraag, of men tot elken prijs het genootschap wil handhaven, al ging daarbij de Kerk te loor; of wel, dat men vóór alles de Kerk wil redden, ook al kon de rust van 't genootschap daarbij niet ongedoerd blijven, — en dat hij voor zich alleen de laatste gedragslijn met den eisch van plicht en geweten overeenkomstig acht."

Door deze vasthoudendheid in vertwijfeling gebracht, zond het Classikaal Bestuur de stukken nu aan het Provinciaal Kerkbestuur. En dit Bestuur meende niet te mogen berusten in deze onvolgende uitkomst der schriftelijke kerkvisitatie, maar besloot alsnog een persoonlijk onderzoek naar den toestand der gemeente te doen instellen. Daartoe werden nu twee leden van het Classikaal Bestuur afgevaardigd, die tevens in last hadden om de niet aanwezige kerkeraadsleden (de leiders der beweging) later afzonderlijk in verhoor te nemen. Doch de Utrechtsche kerkeraad bleef op zijn stuk staan, en in een uitvoerige memorie, kennelijk door dr

zijn
ten.
brach
in p
Or
herst
Re
respere
men
Herv.
der I

Het

Wa
uiterl
midd
gena
in d
haar
natu
een l
ruim
nu t
in d
kieze
En a
strijd
T
zou
erst
Chr.
slech
om t
Chr.
leerli
dat
onbe
lij g
con.
op e
gescl
kon
leerli
uit d
van
van
het
men
we t
dien
dan
uitoe
ken
naar
nu w
make
inrid
voor
wel
scho
nog
zal
raire
muta
ook
b.v.
het
passi
voud
Scri
ten e
meed
dat t
stand
te z
iets
ze z
Oo
hoog
voorl
uitsl
den.
word
leera
om v
kunn
van
We
elem
beha
scho
vorm
mijn
tijd
schri
oud-
plant
hier
dat
staar
hart
ren,
een
ouwe
gescl

zijn er geen kinderlooze gezinnen in onze gemeenten, waar zulke ellendigen kunnen worden ondergebracht? Hierbij zouden ook zusters, als bedoeld in punt 3, leiding kunnen geven.

Ontstellen, niet uitstellen, maar in Gods kracht herstellen; wat mogelijk is, zij ons parool. N. B.

Rectificatie. In mijn artikel „Evangelisatie onder de repere jeugd“ in „De Reformatie“, 2e Jaargang no. 3, lezen men voor den heer Fred. J. Boekman, Adjunct-Directeur der Herv. Stadszending, Fred. G. Boekman, Directeur-Secretaris der Herv. Stadszending.

ONDERWIJS EN OPVOEDING.

Het Christelijk element in de praktijk van ons middelbaar onderwijs.

III.

Wanneer ik, na iets gezegd te hebben over de uiterlijk waarneembare kenmerken van het Chr. middelbaar onderwijs, nu overga tot de minder gemakkelijk te onderkennen elementen, dan is daar in de eerste plaats de keuze van de leerstof en haar behandeling. Wat de keuze betreft, is men natuurlijk niet geheel vrij: de wet spreekt daarin een belangrijk woord mee. Maar toch laat ze speelruimte genoeg, vooral in de literaire vakken. En nu hoef ik natuurlijk niet te betoogen, dat men in die vakken geen anti-Christelijke auteurs moet kiezen. Immers dat spreekt, dunkt me, vanzelf. En geschriften, die opzettelijk den godsdienst bestrijden, zullen ook op de openbare gymnasia en H. B. S'en wel niet gelezen worden. Maar wel zou ik deze stelling willen poneeren, die op het eerste gezicht misschien vanzelfsprekend lijkt: Een Chr. inrichting als zodanig mag haren leerlingen slechts het beste voorleggen. Ik bedoel daarmee, om maar eens een voorbeeld te nemen, dat op een Chr. school niet zou mogen gebeuren, wat ik als leerling van een openbaar gymnasium meemaakte, dat onze leeraar in het Engelsch met ons een onbenullige shilling-roman las, die men misschien bij gebrek aan lectuur in een gevangenis of in een spoorcoupe zou lezen, maar niet in een les op een gymnasium, alsof er in het Engelsch niets geschreven was, dat beter den wordenden geest kon vormen. Ik zou het on-Christelijk achten den leerlingen het werk van een Latijnschen postaster uit den decadententijd in handen te geven in plaats van Vergilius, of een drama van Jan Vos in plaats van een tragedie van Vondel. We mogen niet met het ethisch en aesthetisch minderwaardige aankomen, zoolang er het voortreffelijke is. Wanneer we den geest onzer leerlingen willen vormen als dien van menschen naar Gods beeld geschapen, dan moeten we daarbij gebruik maken van de uitnemendste voortbrengselen van den menschelijken geest. En dan de uitnemendste niet alleen naar den vorm, maar ook naar den inhoud. En nu weet ik wel, welke tegenwerping men mij zal maken. Men zal zeggen: legt dan een openbare inrichting haar leerlingen zulke slechte dingen voor? Neen, in 't algemeen niet, hoewel er daar wel boeken gelezen worden, die ge op een Chr. school tevergeefs zult zoeken. Maar er komt toch nog een element bij, waarover ik verderop sprekend zal. Ik noemde de keuze der leerstof in de literaire vakken als voorbeeld: in de andere geldt mutatis mutandis hetzelfde. Welk een verschil maakt ook niet het eene leerboek met het andere; denk b.v. eens aan de geschiedenis. Gemakkelijk zou het zijn uit verscheidene veel gebruikte werken passages aan te halen, die door een Christen eenvoudig niet geaccepteerd kunnen worden, die alle Schriftgeleef en geloof aan Godsbestuur op zij zetten en zoo den leerlingen apodictische onjuistheden mededeelen, die zij niet controleeren kunnen. En dat terwijl het gedrukte woord op het jeugdig verstand zooveel spoediger den indruk maakt juist te zijn, dan het gesprokene. Al laat de leeraar iets doorschrijven, de jongen denkt: nou ja, maar ze zetten het daar toch niet zomaar neer.

Ook de behandeling van de leerstof is van het hoogste belang. Als ik dezelfde vakken weer als voorbeeld kies, dan spreekt het vanzelf, dat niet uitsluitend Christelijke auteurs gelezen kunnen worden, ja sterker nog, dat die nagenoeg niet gelezen worden. Nu zal aan een Christelijke school de leeraar gelegenheid hebben uiteen te zetten, waarom wij van ons standpunt allerlei uitspraken niet kunnen aanvaarden en hoe menigmaal de geest van een bepaald boek een andere is dan de onze. We moeten ze wel lezen om het belangrijk literaire element, dat ze bevatten, maar de suggereerende behandeling van den leeraar moet het uiterlijk schoon weten los te maken van den minder juist vormenden inhoud. Zoo zullen, om maar eens bij mijn eigen vak te blijven, op een gymnasium altijd de Grieksche en Romeinsche, dus heidensche schrijvers gelezen moeten worden, zelfs al zouden oud-Christelijke auteurs ook op de boekenlijst geplaatst worden, waarvan het al of niet wenschelijke hier niet besproken kan worden. En menen nu niet, dat die oude schrijvers te ver van onzen tijd afstaan om geen indruk te maken op het jeugdig hart. Wie Plato leest heeft moeite zich te realiseren, dat zulk een schitterend genie ten slotte toch een heiden geweest is, die leefde in de tijden der onwetendheid. En de gevoelens voor den door hem geschilderden stervenden Socrates zijn bij menigen

leerling van een openbaar gymnasium verheven er dan die voor den stervenden Christus. Hier is het de taak van den leeraar de naar de waarheid zoekende heidenen te teekenen als zodanig. Wie een schrijver als Seneca met de jongens leest, zal bemerken, dat ze geneigd zijn de vele gulden levenswoorden van dezen wijzen heiden ook voor ons te accepteren. En ze doen daar vaak goed aan, want wij Christenen kunnen nog heel wat leeren van Keizer Nero's minister, maar ten slotte was hij toch een pantheïst en druischt zijn Stoïcijnsche leer op menig punt tegen de onze in. De leeraar heeft dan te wijzen op het onjuiste en voor ons onaanneembare in de schijnbaar zoo plaatsbele en zelfs Christelijk-aandoende uitspraken van den wijsgeer.

Denk ook eens aan de behandeling van de geschiedenis. Welk een onderscheid zal er b.v. niet zijn tusschen de behandeling van de hervorming en het optreden van Luther en Calvijn aan een openbare, een Roomsche-Katholieke en een Gereformeerde school? Een Christelijke leeraar, voor wien het geloof een levensfactor geworden is, zal ongetwijfeld op een andere wijze zijn leerlingen den onafhankelijkheidsstrijd onzer vaders schilderen dan een leeraar, die over het geloof spreekt als iets, dat buiten hem om gaat en hem koel laat. En wat menig leeraar berechtigt van de geschiedenis van den schoolstrijd of van afscheiding en doleantie, kan men in sommige leerboeken zien. En ook op het gebied der exacte vakken hebben collega's me wel gewezen op dergelijke verschillen tusschen openbaar en Christelijk onderwijs.

Tot de meer interne elementen van het Christelijk onderwijs reken ik verder de houding van den leeraar tegenover zijn leerlingen en de sfeer, die hij in den omgang met hen weet te scheppen. Die zal niet bij alle leeraren dezelfde zijn, omdat ze nu eenmaal verschillend zijn van karakter en persoonlijkheid. Wat de een wel kan, kan de ander niet en omgekeerd. En de een bereikt hetzelfde resultaat op geheel andere wijze dan de ander. Dat neemt niet weg, dat ieder Christen-leerbaar streeft naar het ideaal, ook al weet hij, dat hij het nooit zal bereiken. Hoe ik me den ideaal-leerbaar denk, zet ik in een volgend artikel uiteen.

Dr. A. SIZOO.

PERS-SCHOUW.

Communistiche Zondagsscholen.

Gelijk er in andere landen dames zijn, die zich vermaken met slangen en deze dieren (giftige nog wel) om hals en arm winden, zoo zijn er in ons land, die de veel giftiger ideeën van het communisme door hun geest laten kruipen en er dan mee pronken, als waren zij pas de echte kinderen huns tijds. Ge vindt zulken niet alleen onder de revolutionaire scharen, die zich van den christelijken godsdienst hebben afgekeerd, maar ook onder hen, die een positief christendom willen bejelden. Ik kreeg kort geleden een boezen brief van een onzer lezers, omdat ik in deze rubriek met een enkel woord op het verderfelijke van het communisme had gewezen. Dat tekens wijzen naar Rusland gaf geen pas meende hij. Misschien dat ik er elders nog wel eens een woordje over schrijf. In elk geval toont het, hoe bij sommigen in onzer lezerskring het eklekticisme zoo in het bloed is geslagen, dat zij geprikkeld worden, wanneer het communisme gevaarlijk wordt genoemd. Daarmee heb ik natuurlijk te rekenen. Ik mag niet denken: dat ligt te ver buiten de gedachtenfeer onzer lezers. Ik heb ook die verschijnselen onder mijn telescoop te nemen.

Het communisme meent iets geheel nieuws te scheppen. Het geeft — in zijn konsekwente vormen — licht aan zijn afkeer van onze tegenwoordige maatschappij en kerk. Toch schijnen ze van onze tegenwoordige cultuur en andere waarden nog wel wat te kunnen gebruiken. Van onze niet-communistische rijksdauiders en bankbiljetten hebben ze heelmaal geen schrik. Ja, ook meer geestelijke waarden accepteren ze. Ze accepteren zelfs... onze idee van Zondagsscholen, waarover onder vrijzinnigen zoo vaak is gelachen en zelfs door rechtzinnigen niet immer gwaardeerd.

De Waterink verhaalt als kroniekschrijver in het Gereformeerd Theologisch Tijdschrift:

Hoort, hoe het klinkt op de Zondagsscholen van den Revolutionair-Socialistischen Jeugdbond „de Zaaier“:

Hoort hoe boven uwe hoofden
Zingt de leeuw'rik fier en vrij.
Ziet de jonge lamm'ren springen
In het jonge groen der wei.
Slechts de mensch ligt neergebogen
In ellende en slavernij.
Werkers opent uwe oogen,
Op ten strijde, en maakt u vrij!

Dat is tenminste maat! En dat klinkt, en het is... natuurlijk.

Maar de Zondagsschool, op welke men zoo zingt, staat diametraal tegenover die van Jachin!

In 1916 droeg het „Internationaal (Communistic) Jeugdbureau“ aan Wilhelm Münzenberg op een overzicht te geven van hetgeen in onderscheiden landen gedaan werd van Communistische zijde voor de organisatie van de jeugd. Het 70 pag. groote boekje, dat dit over-

zicht bevat, verscheen een jaar later onder den titel „Schritt euch der Kinder an“.

Als gevolg van het verschijnen van dit werkje schreef D. J. Struik in „De nieuwe tijd“ een overzicht van de Internationale Jeugdlitteratuur (N. T. 1918, pag. 601) en gaf A. van Amstel een tweetal opstellen over: Onze taakten opzichte van het jonge geslacht, en: Proletarische opvoeding.

Weltra was ook voor Nederland een program van actie voor de Communistische Zondagsschool gereed, en het Communistische Jachin, de hoven-genoemde Rev. Soc. Jeugdb. „de Zaaier“ nam de leiding.

En hoe men zijn taak opvat blijkt wel als men leest wat van Amstel wil: „Bij de oprichting van Zondagsscholen is het geboden om direct zoo doelmatig mogelijk te werken, en er voor te zorgen, dat de jongste kinderen niet voor onbegrijpelijke lessen worden gezet. Het is zaak, dat ten spoedigste een reeks van eenvoudige verhalen wordt bijeengegaderd en geschreven. Vertelseltjes van een kwartier of een half uur moeten we hebben, die boeiend het goede (!) in de kinderen aankweken.“

Toen dit geschreven werd was de zaak nog in voorbereiding, maar thans is men al zoover, dat men op onderscheiden plaatsen lokale comités van „de Zaaier“ heeft, die hun Zondagsscholen organiseren. De bezwaren tegen zulk een „dogmatische opvoeding worden ondervangen door een inzender in „de Tribune“ van 11-2-21, die schrijft: „Wie niet beslist aan één kant gaat staan, versterkt noodwendig de tegenpartij.“

Alle Zondagsschoolkinderen zijn voorzien van een kaart, op welke nauwkeurig afdeling en nummer, naam en leeftijd staat. Deze kaart moet op elke „vergadering“ worden meegebracht. Aan de achterzijde van deze kaart lees ik: „Kamerad! De kindertroep is je eigen vereniging. De kindergroep wil jou en je kameraden laten zien, dat jullie hoewel je klein bent, met gemeenschappelijke krachten een goed strijder kunt worden in de rijen van de arbeiders, die vechten voor een glukkiger bestaan.“

Krachtige actie werd in de maand Juli van dit jaar ontwikkeld, toen een „internationale kinderweek“ werd georganiseerd. Toen werden in ons land op meer dan één plaats de Zondagsscholen geopend, of uitgebreid. En op 1 en 2 October j.l. werd te Leiden een „landelijke conferentie“ gehouden, de eerste van leiders en groepen van „de Zaaier“.

Evenals op Jachin's algemeene vergaderingen, is ook hier gereclameerd en gepropageerd, op een wijze, die er blijk van geeft, dat het Zaaier-bestuur niet onkundig is van hetgeen hun Christelijke „vrijden“ vóór hen deden.

Met groote snelheid breidt zich deze actie uit. In Duitschland, waar men in de laatste maanden van 1920 begon, heeft men thans reeds 250 Zondagsscholen met 15000 kinderen. In ons land werden sedert Juli dezes jaars Zondagsscholen gesticht te Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Arnhem, Hilversum, Leiden, Groningen en Utrecht. Deze 8 Zondagsscholen hebben te samen ruim 200 kinderen, terwijl er 34 onderwijzers aan verbonden zijn. (Bij het corrigeren van de proef moet ik deze cijfers alweer grooter maken (helaas.) Ze zijn nu resp. 12, 425 en 51.)

Zoo werkt ook de tegenpartij.

Is het voor velen niet beschamend?

En dan gelooft menigeen nog dat die Communisten zoo stil zijn. En dat er voor ons geen revolutiegevaar dreigt!

Indien men op de openbare scholen zijn socialistische en communistische ideeën niet zoo gemakkelijk de kinderharten kon indruppelen, zou men er gewis wel toe overgaan om ook de idee der bijzondere scholen van ons over te nemen.

Vreemde woorden.

Ik gebruikte daar straks het woord eklekticisme (huishoudelijk te vertalen door: allegaarijstelsel).

Ik weet echter vooruit, dat dit vreemde woord hier en daar weer ergernis geeft.

Ik heb weer een paar brieven liggen over ons blad en de vreemde woorden.

Gaarne wil ik daarover nog eens het een en ander zeggen.

Iets uit het artikel van Ds Laman over dit onderwerp in „Geref. Kerkblad voor Drente en Overijssel“ kan daarbij gevoeglijk als inleiding dienen:

J. J. Zaterdag ontving ik een brief, waarin een lezer van het „Kerkblad“ de fielen van zijn toorn uitgiet over mijn arme hoofd, omdat ik in mijn jongste artikel een paar vreemde woorden gebruikt heb, die hij niet verstond. Gelukkig was het een toorn, waar geen brand van komt. „Ik schrijf dit,“ zoo zeide hij, „zonder prikkeling in het bloed en zonder onaangename klank in de stem.“ Zie, dat mag ik nu zoo graag. Menschen kunnen sommits zoo nijdig in hun toorn zijn, zoo venijnig en kwaadaardig; maar anderen blijven ook als ze boos zijn nog plezierige en goedghumourde menschen, die, wanneer ze iemand slaan, toch wel oppassen, dat ze hem niet al te veel pijn doen; ze hebben medelijden, na de karwats gebruikt te hebben, terstond de zelfpot bij de hand. Zoo iemand dunkt mij ook mijn bestraffer.

Ik beken het: ik heb een paar woorden in een vreemde taal gebezigd, en dat deed ik wel eens meer, hoewel niet zoo heel dikwijls, en als ik het deed, dan gaf ik gewoonlijk de overzetting er bij. Ik was bij dit laatste wel eens bang, of niet vele lezers mij dit onwel zouden duiden, omdat uit dit overzatten zou kunnen schijnen, dat ik maar kleine gedachten heb over hun cultuurstaat, — alweer zoo'n vreemd woord roept